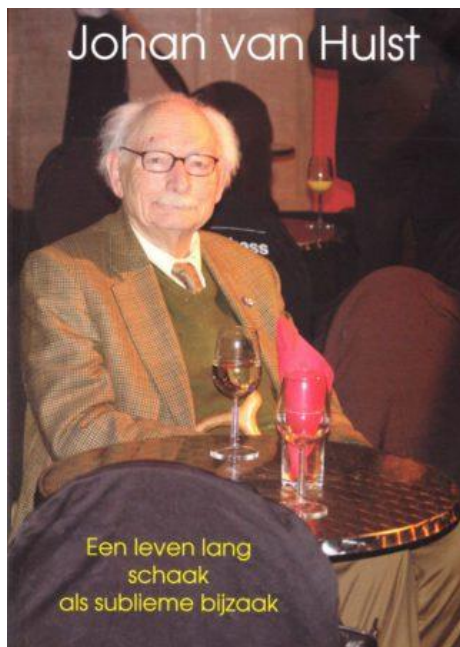

Op sommige woorden reageren we heftiger dan op andere. Bij mij zijn dat woorden als schaken, elektrotechniek, wiskunde, Zwammerdam, etc.. Hoezo Zwammerdam hoor ik menigeen denken. Laat ik dit uitleggen. Henk Mak, een van mijn studievrienden op de HTS in Utrecht, kwam uit Zwammerdam. Hij had de pech dat hij in het laatste studiejaar enkele maanden door ziekte uitgeschakeld was en hij had zich er al bij neergelegd dat hij dit studiejaar over zou moeten doen. Ik stelde Henk voor hem bij te praten over de leerstof die hij tijdens zijn afwezigheid gemist had. En zo reed ik op mijn brommer van Kockengen naar Zwammerdam en kwam Henk op zijn brommer bij mij in Kockengen op bezoek. Dit werd een succes. Zowel Henk als ik slaagden dat jaar voor het eindexamen HTS.

Zwammerdam is een dorpje tussen Alphen aan den Rijn en Bodegraven. De geschiedenis van dit dorp gaat terug tot de Romeinse tijd toen het fort 'Nigrum Pullum' (Zwarte Aarde) er stond. In de eeuwen daarna was er vooral sprake van een strijd om het bestaan met als belangrijkste onderbreking de plundering en moordpartij door Franse troepen in het rampjaar 1672. Pas in 1963 gebeurde er weer iets dat de aandacht trok. De gemeente Zwammerdam dreigde opgeheven te worden. Vrijwel de hele bevolking van het dorp demonstreerde hier in Den Haag tegen. Veel maakte dit niet uit want in 1964 werd Zwammerdam opgeslokt door de buurgemeenten Alphen aan den Rijn, Bodegraven, Boskoop en Reeuwijk. Het is een dorp met een sterke gemeenschapszin. Tijdens een wandeling door Zwammerdam vertelde Henk mij dat op landgoed Hooze Burch veel mensen met een lichte verstandelijke handicap en gedragstoornis wonen. Zij waren volledig geïntegreerd in de dorpsgemeenschap en niemand stoorde zich aan hun aanwezigheid.

In De Volkskrant las ik een paar jaar geleden dat er in Zwammerdam ooit een café Gezwam was. Een mooie naam vind ik en het is jammer dat dit café er niet meer is. Een andere keer kwam ik in De Volkskrant een artikel tegen over 't Zwammegat waar carnaval gevierd werd. Ook Henk, die nu in het Brabantse Best woont, was verbaasd. Carnaval in het christelijke Zwammerdam hoe was dat mogelijk? Het bleek echter niet om Zwammerdam maar om het Brabantse dorp Standdaarbuiten te gaan. Ik stelde Henk voor om in actie te komen en het copyright op de naam Zwammerdam te claimen.

De mooiste anekdote over Zwammerdam is afkomstig van de politicus Jan Nagel en die vond ik in 'Johan van Hulst. Een leven lang schaak als sublieme bijzaak' (2011). De vroegere CDA-senator van Hulst vertelde Nagel dat zijn vader, een begaafde meubelstofferder, tijdens Wereldoorlog 1 moest opkomen. Radio, televisie en telefoon bestonden in feite niet en oproepen per post werden niet gedaan. Er werd volstaan met aanplakbiljetten en herauten te paard om de mobilisatie aan te kondigen. Twee jaar lang duurde deze militaire opkomst. Vader van Hulst werd gelegerd in het bij Bodegraven liggende Zwammerdam. Dat was opmerkelijk want Zwammerdam had geen eigen kazerne, de militairen werden ondergebracht op boerderijen. Hoewel moeder van Hulst zeker geen reden had om aan de onverbiddelijke trouw van vader van Hulst te twijfelen, besloot zij voor nauwer contact tot een verhuizing. Samen met haar twee kinderen ging ze ook naar Zwammerdam en dat werd dus de nieuwe woonplaats van de kleine Johan. Vele jaren later

kwam er in de Eerste Kamer een wetsontwerp over een gemeentelijke herindeling, waarbij Zwammerdam als zelfstandige gemeente werd opgeheven. Tegen de politieke lijn in kon senator van Hulst het niet over zijn hart verkrijgen hiermee akkoord te gaan: hij stemde tegen. Prompt werd hij door de afdeling Zwammerdam uitgenodigd om te komen speechen. Van Hulst bracht zijn omvangrijke gehoor in vervoering door te zeggen: 'Er zijn twee redenen waarom ik vanavond hier sta. De eerste is dat ik tegen de opheffing van de gemeente Zwammerdam heb gestemd.' Hier werd van Hulst onderbroken door een oorverdovend applaus. 'De tweede reden is dat ik hier gewoond heb. Ik ben een Zwammerdammer.'

Professor Johan van Hulst (1911-2018) was een veelzijdig man die op velen een onvergetelijke indruk gemaakt heeft. Zo was hij onderwijzer, politicus, hoogleraar pedagogiek, verzetsman en fervent schaakliefhebber. In Amsterdam was hij lid van Caïssa. Hans Ree is dat ook en hij begroette van Hulst, als hij hem op de clubavond tegenkwam, af en toe met: 'Dag professor, nog steeds boven de grond?'. Een grapje dat van Hulst wel kon waarderen want volgens Ree koketteerde hij met zijn leeftijd. Van Hulst was een sterke schaker die Max Euwe en Anatoly Karpov in een simultaanpartij op remise hield. Onder de parlementariërs was hij een van de beste schakers. Zo won hij in 2010, toen hij bijna negenenennegentig jaar oud was, samen met Jan Nagel het Corus toernooi voor parlementariërs.

In het boekwerk dat de spelers van Caïssa voor hem samenstelden wijdt professor van Hulst een hoofdstuk aan 'De Joodse schakers van Amsterdam'. In dit hoofdstuk maakt de verzetsman van Hulst van zijn hart geen moordkuil. Van de reputatie van met name Alexander Aljechin laat hij geen spaan heel. Van Hulst schrijft dat van de Amsterdamse Joden Salo Landau zonder twijfel de sterkste schaker was. Landau, zijn vrouw Susanna en hun dochtertje Henriette, overleefden door verraad de oorlog niet. Het leven van Landau, die in het Poolse Bochnia ter wereld kwam, werd gekenmerkt door vervolging en zwerven, tot hij in Amsterdam, *das Westasyl der Geistesfreiheit*, een woonplaats vond. Hieronder een partij van Salo Landau tegen Salomon Flohr. Max Euwe won het toernooi in het Engelse Bournemouth met 9 uit 11 voor Flohr die 8.5 uit 11 scoorde. Landau eindigde op de vijfde plaats met de score van 6.5 uit 11.

Salo Landau – Salomon Flohr, Bournemouth Engeland, 1939. **1.d4 Pf6 2.c4 e6 3.Pc3 Lb4 4.e3 0-0 5.Ld3 d5 6.Pf3 c5 7.0-0 Pc6 8.a3 La5 9.cxd5 exd5 10.dxc5 Lxc3 11.bxc3 Da5 12.Dc2 Dxc5 13.a4 Te8 14.La3 Da5 15.Tfb1 Dc7 16.c4 dxc4 17.Dxc4 Le6 18.Dc2 Ld5 19.Lb2 De7 20.La3 Dc7 21.Tb5 Lxf3 22.gxf3 a6 23.Tg5 h6 24.Tg2 Tac8 25.Tc1 Tcd8 26.Kh1 Kh8 27.Tcg1 Tg8 28.Lb2 Dd6 29.Lh7 Pb4 30.Df5 g6 31.Lxg8 gxf5 32.Tg7 Pg4 33.T7xg4+ f6 34.Tg7 Td7 35.Txd7 1-0**

Referenties:

1. Ed Leuw, Tony Lith en Jaap Tanja redacteurs, Johan van Hulst. Een leven lang schaak als sublieme bijzaak, Schaakvereniging Caïssa Amsterdam, 2011.
2. Hans Ree, Een ernstige schaakvergiftiging, De Groene Amsterdammer, 15 maart 2024.
3. Hans Ree, A Well-Lived Life, New in Chess Magazine 2011#3, pp. 96-99.
4. Dennis l'Ami, De Honderdjarige. Het rijke en bewogen leven van bruggenbouwer Johan van Hulst, 2011, Matten 9, pp. 58-72.
5. Yochanan Afek, Johan van Hulst (1911-2018), Chessbase, 17-04-2018.
6. Bart Zuidervaar, Johan van Hulst (1911-2018): Altijd een bezwaard gemoed over wie hij niet heeft kunnen redden, Trouw, 26 maart 2018.